

FESTIVALUL DRAMEI CONTEMPORANE CEHE ȘI SLOVACE

Călătorind peste hotare, ți se-nțimplă ca, printre altele, să vezi și cite un spectacol de teatru. Se poate să ai șansa să nimeriști o piesă interesantă și un spectacol reușit, după cum poți da peste o seară proastă. Și într-un caz și în altul, impresia va fi unilaterală, aprecierea pripită, deci falsă. Dacă pentru călătorul obișnuit faptul n-are prea multă importanță, pentru omul de teatru mi se pare păgubitor.

Problema dezvoltării teatrului — și a artei socialiste în general — e o problemă comună a noastră, a tuturor. Experiența unora e indispensabilă celorlalți. Ne e aproape imposibil să concepem dezvoltarea artei izolat, după cum întreaga artă contemporană nu poate merge înainte ruptă de mișcarea mai largă a artei progresiste mondiale. Din păcate, cunoaștem încă puțin din ceea ce fac tovarășii noștri din alte țări. Și ei cunosc încă puțin din ceea ce se face la noi. Sintem adesea în situația călătorului de care pomeneam mai sus. E o treabă care se cere cumva mai bine gândită, mai bine organizată.

Tocmai pentru că lucrurile stau deocamdată așa, mi s-a părut excelentă ideea tovarășilor noștri din Cehoslovacia, de a ne pofti, împreună cu critici și oameni de teatru din Uniunea Sovietică, Germania democrată, Bulgaria, Ungaria, la Festivalul dramei contemporane cehe și slovace, care a avut loc nu de mult la Bratislava. Ni s-a dat astfel posibilitatea de a ne face o imagine de ansamblu despre ceea ce e nou în mișcarea teatrală din Cehoslovacia, să cunoaștem — nu din relații — ci prin participare directă la o dezbateră vie și sinceră, plină de învățăminte, problemele unei mișcări teatrale cu însemnate realizări, să desprindem principalele tendințe ale unui fenomen teatral, pe cât de original, pe atât de contradictoriu, cum e și normal să fie unul în plină dezvoltare, în permanentă căutare de căi noi.

Principala calitate a Festivalului de la Bratislava a fost lipsa oricărui element festiv, caracterul său de lucru. Am avut bucuria să particip la o dezbateră vie și pasionată, pe bază de spectacole concrete, în jurul celor mai reprezentative dintre piesele noii dramaturgii cehe și slovace și al felului cum au fost puse în scenă. Timp de zece zile, cât a durat festivalul, au fost prezentate seară de seară, 12 piese, fiecare urmată de discuții la clubul oamenilor de teatru, cu participarea autorilor, a colectivului de interpreți și a unui mare număr de dramaturgi, croniciari dramatici, regizori, scenografi. La capătul discuțiilor parțiale, festivalul s-a încheiat cu o dezbateră generală. Piesele prezentate au fost: *Ca să ne putem privi în ochi* de Oldrich Danek (ansamblul Teatrului Național Slovac — Bratislava), *Labirintul inimii* de Fr. Pavlicek (ansamblul Teatrului „Iulius Fucik“ — Brno), *Liturghia de la miezul nopții* de Peter Karvas (ansamblul Teatrului din Nitra), *O mie de trepte* de Slavož Blecha (ansamblul Teatrului de Stat din Ostrava), *Trenul nu așteaptă* de Juraž Sever (ansamblul Teatrului de Stat din Kosice), *Duminică de august* de Fr. Hrubin (ansamblul Teatrului Național din Praga), *Ziua lor* de Iosef Topol (ansamblul Teatrului Național din Praga), *Un crăciun prea generos* de Vladislav Blazek (ansamblul Teatrului de Comedie din Praga), *A treia soră* de Pavel Kohout (ansamblul Teatrului Realist „Zdenek Nejedly“ din Praga), *Dalska-*

Scenă din „A treia soră” (Teatrul Realist „Zdenek Nejedly”-Praga)

baty, satul păcătos de Jan Drda (ansamblul Teatrului „J. K. Tyl” din Plzen), *Invierea unchiului Koloman* de Peter Karvas (ansamblul Teatrului Național Slovac — Bratislava) și *Oaspetele* de Ludvik Askenazy (ansamblul Teatrului Armatei Cehoslovace — Praga). Cele mai multe sînt inspirate din însuși miezul actualității. Autorii lor sînt oameni între 25 și 50 de ani. O dramaturgie tînără, și în același timp matură. O dramaturgie originală, militantă, cetățenească, și de aceea cu un puternic ecou în rîndurile spectatorilor, fapt de cea mai mare importanță, observat la fiecare reprezentație, în modul cum ascultă și reacționează sala, cum se discută în pauze, cum spectacolul se prelungește, după ultima lăsare a cortinei, în viață, în gîndurile spectatorilor. Această dramaturgie stă la temelia fenomenului teatral din Cehoslovacia. Și nici n-ar putea fi altfel. Pentru că ea dă tonul întregii mișcări, ea pune în fața oamenilor de teatru probleme noi, ea cere soluții scenografice inedite, contemporane, ea își pune amprenta puternic pe jocul actorilor. Prin ce? Prin aceea că e în primul rînd o dramaturgie de idei, că ridică problemele vieții de fiecare zi, că le dezbate cu pasiune și îndrăzneală, aș spune chiar cu violență. Despre această dramaturgie se poate afirma orice, poți fi sau nu de acord cu una sau alta din piese, cu una sau alta din părerile exprimate. Un singur lucru nu poți: să fii indiferent, să pleci din sala de spectacol fie „amuzat fără pretenții”, fie plictisit, cu sentimentul penibil că ți-ai pierdut o seară. E o dramaturgie străbătută de conștiința răspunderii pentru fizionomia morală a societății.

Pentru cine cunoaște piesa lui Karvas: *Lăturghia de la miezul nopții*, va fi mai ușor de înțeles specificul dramaturgiei cehă și slovace, *Lăturghia* exprimînd una din tendințele ei fundamentale și anume răfuiala cu spiritul mic-burghez, cu demagogia făcută în numele democrației, cu lașitatea, oportunistul și carierismul. Dar dacă piesa lui Karvas face o necruțătoare disecție a micii burghezii în momentul eliberării patriei sale, majoritatea lucrărilor pomenite mai sus demască rămășițele acestei mentalități în societatea actuală, ca pe unul din principalii dușmani ai vieții noi. Și o face cu o vigoare deosebită. Cel mai adesea, tineretul e acela care se ridică împotriva a tot ce e vechi, el devine purtătorul de cuvînt al autorilor în lupta pentru a trăi altfel, curat, cinstit. Problemele se pun fățiș, întrebările vin directe: de ce e așa? cine e de vină? ce e de făcut? Refractară oricărui idilism, noua dramaturgie cehă și slovacă este o chemare la gîndire lucidă, la acțiune, la atitudine angajată, cetățenească. Cei dispuși să nu vadă contradicțiile societății, complăcîndu-se într-o atmosferă călduță de ocolire a problemelor, sînt confrunțați cu realitatea, treziți și chemați să continue lupta (*Un crăciun prea generos*). Celor care nu înțeleg nevoile și frămîntarea tineretului, pe care în fond nu-l cunosc și încearcă să-l educe cu metode rigide, nepotrivite, li se arată consecințele unei asemenea „educații” (*A treia soră*). La rîndul lui, tineretul e con-

În pagina alăturată: Scenă din „Ca să ne putem privi în ochi” (Teatrul Național — Bratislava)

fruntat (*Ca să ne putem privi în ochi*) cu generația trecută, cu cei ce au luptat pentru victoria revoluției proletare, înfruntând capitalismul, rezistând naziștilor. În felul acesta, tradiția eroică de luptă a comuniștilor cehi și slovaci nu apare doar ca evocarea unor pagini de istorie, ci capătă sensuri profund actuale, devenind un etalon moral, un criteriu de viață în împrejurări noi. În fața unor tendințe de a lua viața în ușor, de a trăi cu oarecare blazare, pe principii morale discutabile, se ridică nu numai imaginea plină de abnegație și frumusețe a celor căzuți în luptă, dar mai ales *răspunderea* celor tineri de a continua lupta, de a fi demni urmași ai părinților lor. „A trăi pe propria-ți biografie!”, iată ideea pe cât de profundă, pe atât de tulburătoare de care e străbătută piesa.

După cum e și firesc, într-o țară care a avut atîta de suferit de pe urma militarismului german, tema vigilenței față de reinvierea fascismului nu numai că e prezentă, dar constituie una din trăsăturile caracteristice ale noii dramaturgii. Nici aici însă nu e vorba de o prezentare muzeală, ci de o dezbatere actuală consacrată în special tineretului, care nu a cunoscut vremea ocupației hitleriste, de înarmarea sa, mai ales în noile condiții ale politicii de coexistență pașnică. Din acest punct de vedere, *Oaspetele*, piesa lui Ludvik Askenazy, mi se pare una din cele mai interesante și originale. Răspunzînd întrebării: care trebuie să fie atitudinea față de cetățenii vest-germani veniți în Cehoslovacia în cadrul noilor relații?, piesa condamnă (ca și legile statului, de altfel) orice pornire pasională izvorîtă din vechi resentimente față de ei, dar condamnă deopotrivă și orice liberalism. Și aci, aceeași poziție lucidă, de înarmare morală, de vigilență, stă la baza unei drame psihologice, de mare concentrare artistică.

Observăm la începutul acestor însemnări, odată cu originalitatea fenomenului teatral din Cehoslovacia, caracterul său contradictoriu. În adevăr, odată cu lucrările citate, mai există și altele (*Duminică de august*, *Ziua lor*) scrise de asemenea cu mult talent, care, punînd probleme la fel de interesante și de ascuțite, nu le dau însă nici un răspuns. Aici, tineretul apare oarecum dezorientat, exasperat chiar în căutarea unui drum, ciocnindu-se pretutindeni de resturile lumii vechi, lupta între vechi și nou luînd aspectul unui conflict între generații. Așa cum s-a remarcat și în cursul dezbaterilor de la Bratislava, *noul socialist* apare încă palid.

Iaroslav Marvan în „Ziua lor” (Teatrul Național — Praga)

De aci și o anumită lipsă de perspectivă. Pare că autorii sînt singurii care observă fenomenele negative ale societății și le denunță, fără a reliefa acele forțe sociale și în primul rînd chipul comuniștilor care în viața de fiecare zi luptă și le înving. Discuția a insistat îndeosebi asupra necesității de a se da viață artistică fenomenelor noi din viața socială, elementelor înaintate caracteristice unei republici socialiste, fără bineînțeles a renunța cîtuși de puțin la atacarea cu curaj a problemelor celor mai actuale și fără a toci ascuțișul polemicii.

Festivalul dramei contemporane cehe și slovace de la Bratislava a evidențiat, odată cu izbînzile noii dramaturgii, și pe acelea ale artei interpretative. Și aci, aceeași atitudine militantă, activă, a regizorilor, scenografilor, actorilor, străduința de a găsi forma scenică cea mai potrivită pentru a transmite mesajul pieselor, subsumarea mijloacelor artistice ideilor textului, obiectivelor sale. Merită subliniate, în primul rînd, sobrietatea decorurilor, laconismul, funcționalitatea lor. Plastica luminilor, sunetul, folosirea filmului, a muzicii, contribuie nu numai la crearea atmosferei, dar mai ales la ritmul alert, corespunzător planurilor multiple ale acțiunii, schimbărilor convenționale de timp și loc, deselor (chiar prea deselor!) retrospective. Jocul actorilor e la fel de simplu, descărcat de orice „teatralism“. Un mare număr de actori tineri susțin roluri dificile și complexe, cu o pregătire profesională remarcabilă, alături de maeștri ai scenei cehe și slovace, într-o unitate de stil de-a dreptul surprinzătoare. Chipurile unor actrițe ca Vlasta Fabianova, Marie Tomasova, ale unor actori ca Jaroslav Marvan sau Ludek Munzer pot fi cu greu uitate, ca și excepționala scenografie a lui Iosef Svoboda sau regia lui Otomar Kreica.

Nouă, vie, îndrăzneată, mișcarea teatrală din Cehoslovacia mi-a apărut, după Festivalul de la Bratislava, ca una din cele mai interesante experiențe ale artei teatrale contemporane.

Traian Șelmaru

SCRISORI DIN MOSCOVA

CE E NOU ÎN TEATRE

O strînsă legătură cu actualitatea caracterizează, chiar de la deschiderea ei, noua stagiune moscovită. Fără să mai aștepte date festive, așa cum se întîmpla de obicei în trecut, teatrele și-au inaugurat stagiunea cu noi spectacole pe teme contemporane. Marele avînt creator al poporului sovietic a inspirat pe mulți dramaturgi contemporani din tînăra generație și cea vîrstnică, care au scris noi lucrări dramatice dedicate omului nou, eroul zilelor noastre.

O trăsătură caracteristică acestui erou este năzuința lui spre viitor, conștiința lui generoasă care se dezvoltă în luptă, în învingerea greutăților. Acest om este înfățișat în neconținută mișcare, în transformare, îndreptat neconținut spre țelul său final, comunismul. Nu întîmplător, tînărul dramaturg E. Braghinski și-a intitulat ultima piesă *Întîlniri pe drum*. Piesa montată pe scena Teatrului de dramă „Stanislavski“ de regizorul Evghenii Simonov — al cărui spectacol *Poveste din Irkutsk* pe scena Teatrului „Vahtangov“ este cunoscut prietenilor din România — a suscitat un viu interes.

Eroii piesei — șoferul Leonid Kocerghin, tînăra doctoriță Nadia și Kolka, schimbul lui Leonid — se întîlnesc pe un drum anevoios din nemărginita stepă rusă. În cele cîteva zile de drum ni se dezvoltă minunatele calități ale oamenilor sovietici, eroismul lor cotidian.

Lupta pentru teme contemporane în teatrul sovietic a cuprins cercuri largi ale opiniei publice. Această problemă importantă a constituit recent obiectul unei ședințe a Consiliului artistic pentru teatrele dramatice al Ministerului Culturii al U.R.S.S. Oamenii de teatru au discutat pe marginea noilor piese publicate, ca *Flori vii de N. Pogodin*, *Pe Nipru de A. Korneiciuk*, *Dacă ești om de A. Movzon*, *Oceanul de A. Ștein*, *Amurgul zeilor de A. Sofronov*, *Explozia de I. Dvoretki* și altele, care au intrat deja în repertoriul teatrelor.

Accentul pus pe tema contemporană presupune creșterea exigenței față de